

แนวทางการลงทะเบียนและการจัดหมวดหมู่หนังสือ
ตามโครงการพัฒนา

มุมนั่งอ่าน สำนักงานจังหวัด

จัดทำโดย

บรรณารักษ์ ห้องสมุดกระทรวงมหาดไทย

ส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

แนวทางการลงทะเบียนและการจัดหมวดหมู่หนังสือ ตามโครงการพัฒนา มุมหนังสือสำนักงานจังหวัด

ขั้นตอนที่สำคัญของการบริหารจัดการหนังสือที่ได้รับเข้าหน่วยงาน ซึ่งได้จากการจัดซื้อจัดหา จากหน่วยงานราชการต่างๆ หรือการได้รับบริจาค เหล่านี้เป็นต้น สามารถนำมาจัดหมวดหมู่ลงทะเบียน ประทับตรา และจัดขึ้นชั้นวางเพื่อสะดวกในการสืบค้นและให้บริการ โดยจะต้องมีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การประทับตราห้องสมุด
2. การลงทะเบียน
3. การวิเคราะห์หมวดหมู่
4. การจัดเรียงสิ่งพิมพ์

1. การประทับตราหนังสือ

เมื่อได้รับหนังสือ ให้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของหนังสือและนำมาแยกประเภท โดยแบ่งหนังสือ ตำรา เอกสารวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย รายงานประจำปี (ตามหมวดหมู่ 000 – 900) แล้วนำมาประทับตราของจังหวัด เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของหนังสือนั้น โดยการประทับ ดังนี้

1.1 ประทับตราที่ตรงบริเวณกึ่งกลางขอบสันหนังสือ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบน ด้านข้าง และด้านล่าง

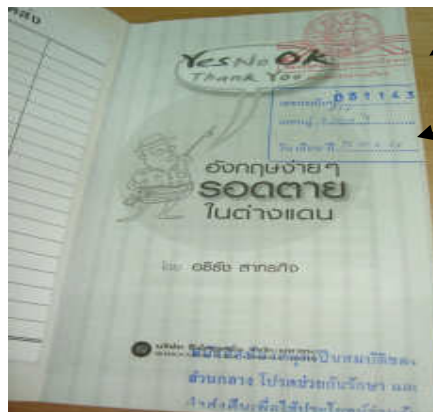

ตัวอย่าง ประทับตราที่กลางสันหนังสือ

ตราประจำหน่วยงาน
ที่กลางสันหนังสือ

1.2 ประทับตราที่กลางด้านบนของหน้าปกใน (หน้าชื่อเรื่องถัดจากหน้าปกนอก)

ตราประจำหน่วยงาน

ประทับตราลงทะเบียน

1.3 ประทับตราที่หน้าลับเฉพาะของหนังสือ คือ การกำหนดหน้าประจำเพื่อประทับตราสำนักงานของหนังสือทุกๆ เล่มที่ให้บริการ เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของหนังสือเล่มนั้นๆ โดยแต่ละจังหวัดสามารถกำหนดหน้าลับเฉพาะของตนเอง ได้ เช่น ประทับตราจังหวัดหน้าที 25 ของหนังสือทุกๆ เล่ม เป็นต้น

2. การลงทะเบียน

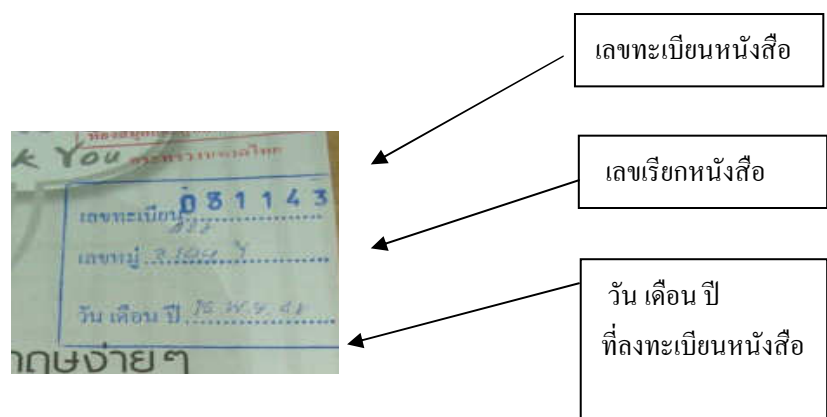
นำหนังสือที่ได้แยกประเภทและประทับตราห้องสมุดแล้วนำมาลงทะเบียน เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบว่าห้องสมุดมีหนังสืออะไรอยู่บ้าง เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการจัดหาหนังสือ สื่อโสตทัศนวัสดุในอนาคต โดยการลงทะเบียน จะมีรายละเอียด ได้แก่

วัน / เดือน / ปี / เลขทะเบียน / ชื่อผู้แต่ง / ชื่อเรื่อง / สำนักพิมพ์ / เลขเรียกหนังสือ / ปีที่พิมพ์ / ราคา / หมายเหตุ

ตัวอย่างการลงทะเบียนหนังสือ

ว/ด/ป/ / 50	เลข ทะเบียน	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อเรื่อง	สำนักพิมพ์	เลขเรียก หนังสือ	ปีที่พิมพ์	ราคา	หมายเหตุ
1 / 05 / 50	00001	สังคีต พิริยะ รังสรรค์	ชนชั้นกลางบน กระแส ประชาธิปไตย	จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	328.1 ส625ช	2536	95.00	
2 / 05 / 50	00002	อริรัช สาท กิจ	Yes no ok thank you : อังกฤษง่ายๆ รอดตายในต่าง แดน	ซีเอ็ดยูเคชั่น	428 อ244 2548	2548	175.00	

ตัวอย่างการเขียนเลขทะเบียนของหนังสือ

3. การวิเคราะห์หมวดหมู่

การวิเคราะห์หมวดหมู่ เป็นการจัดหมวดหมู่หนังสือที่มีเนื้อหาเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันให้อยู่ด้วยกัน ทำให้ผู้ใช้สามารถค้นหาหนังสือในชั้นวางได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โดยหนังสือแต่ละเล่ม

จะต้องให้เลขเรียกหนังสือ (Call Number) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้กำหนดแทนหนังสือแต่ละเล่ม เพื่อช่วยให้ทราบตำแหน่งที่อยู่ ของหนังสือเล่มนั้นว่าจัดวางไว้ ณ ที่ใด ก่อนการให้บริการหนังสือแต่ละเล่มจะมีการกำหนดเลขเรียกหนังสือ ซึ่งประกอบด้วย

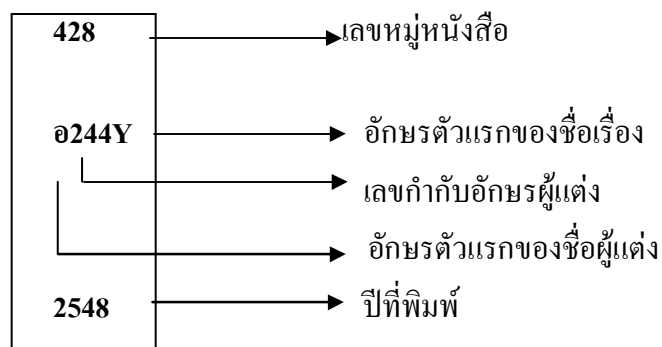
1. ตัวเลขที่เป็นเลขหมู่หนังสือ (Classification number) เช่น หนังสือภาษาอังกฤษ จะมีเลขหมู่หนังสือที่ หมวด 400

2. เลขผู้แต่งหนังสือ (Author number) คือ อักษรย่อชื่อผู้แต่ง (การใช้อักษรย่อชื่อผู้แต่ง คนไทยใช้อักษรย่อชื่อตัว ชาวต่างประเทศใช้อักษรย่อชื่อสกุล) เช่น ผู้แต่งหนังสือชื่อ อธิรัช สาทรกิจ จะมีเลขประจำตัวผู้แต่ง คือ ๐244

3. เลขแสดงปีพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยจะเขียนเฉพาะตัวเลขเท่านั้น คือ 2548

เมื่อได้เลขเรียกหนังสือแล้ว จะเขียนไว้ที่สันหนังสือ จะทำให้ผู้ใช้บริการ มองเห็นหนังสือที่ต้องการได้สะดวก ทำให้สามารถค้นหาหนังสือได้รวดเร็ว รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ในการจัดเก็บหนังสือเข้าที่ด้วย

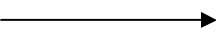
ตัวอย่างเลขเรียกหนังสือ

(เลขเรียกหนังสือ ของหนังสือเรื่อง YES NO OK Thank you โดย อธิรัช สาทรกิจ)

ตัวอย่างการสันติดเลขเรียกหนังสือ

การติดเลขเรียกหนังสือที่ต้น

กำหนดให้สูง 1 นิ้วจากขอบหนังสือ

หลักสำคัญในการกำหนดเลขเรียกหนังสือจะต้องใช้หนังสือการแบ่งหมวดหมู่หนังสือของคิวอี้ และตารางเลขผู้แต่งสำหรับหนังสือภาษาไทยเพื่อช่วยในการลงรายการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การแบ่งหมวดหมู่หนังสือของคิวอี้

คิวอี้ (Melvil Dewey) เป็นบุคคลสำคัญด้านวงการวิชาชีพบรรณารักษ์ ซึ่งมีผลงานสำคัญด้านบรรณารักษ์ อาทิ 1) คิดแผนการแบ่งหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมระบบทศนิยมขึ้น และมีการใช้อย่างแพร่หลายในห้องสมุดโรงเรียนทั่วไป 2) ริเริ่มออกวารสาร Library Journal ซึ่งเป็นวารสารในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์

คิวอี้ได้คิดค้นวิธีการจัดหมวดหมู่หนังสือเพื่อให้สะดวกและง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า และได้แบ่งหมวดวิชาความรู้ในโลกออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ โดยการใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนหมวดหมู่วิชา โดยแบ่ง เป็น 10 หมวดใหญ่ ดังนี้

000	เบ็ดเตล็ด
100	ปรัชญา
200	ศาสนา
300	สังคมศาสตร์
400	ภาษา
500	วิทยาศาสตร์
600	เทคโนโลยี
700	ศิลปะและนันทนาการ
800	วรรณคดี
900	ประวัติศาสตร์

การแบ่งหมวดใหญ่ออกเป็นหมู่ย่อย (การแบ่งครั้ง 1)

000	ความรู้ทั่วไป
010	บรรณานุกรมและบัญชีรายการ (แก้ตัวออก)
020	บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
030	หนังสือรวบรวมความรู้ทั่วไป สารานุกรม
040	(ไม่ได้กำหนดใช้)

- 050 สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง วารสาร และครรชนีของ
สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ครรชนีวารสาร
- 060 องค์กรต่างๆ และพิพิธภัณฑวิทยา
- 070 วารสารศาสตร์ การพิมพ์
- 080 รวมเรื่องทั่วไปที่ไม่อาจจัดลงในหมวดหมู่ใด
หมวดหมู่ หนึ่งได้
- 090 หนังสือต้นฉบับตัวเขียนและหนังสือหายาก

100

ปรัชญา

- 110 อภิปรัชญา
- 120 ทฤษฎีแห่งการเรียนรู้ ความเป็นมนุษย์
- 130 จิตวิทยานามธรรม
- 140 ความคิดทางปรัชญาเฉพาะกลุ่ม
- 150 จิตวิทยา
- 160 ตรรกวิทยา
- 170 จริยศาสตร์ จริยธรรม ศิลธรรม
- 180 ปรัชญาสมัยโบราณ ปรัชญาสมัยกลาง ปรัชญา
ตะวันออก
- 190 ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่

200

ศาสนา

- 210 ศาสนาธรรมชาติ
- 220 คัมภีร์ไบเบิล
- 230 เทววิทยาตามแนวคริสต์ศาสนา
- 240 ศิลธรรมของชาวคริสเตียน
- 250 คริสต์ศาสนาในท้องถิ่นและระเบียบแบบ
แผนปฏิบัติ
- 260 สังคมของชาวคริสต์ และศาสนศาสตร์
- 270 ประวัติคริสต์ศาสนา
- 280 นิกายต่างๆ ในคริสต์ศาสนา
- 290 ศาสนาเปรียบเทียบและศาสนาอื่นๆ

300	สังคมศาสตร์	
310	สถิติทั่วไป	
320	รัฐศาสตร์ การเมือง	
330	เศรษฐศาสตร์	
340	กฎหมาย	
350	รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ การบริหาร กองทัพ	
360	ปัญหาสังคม และบริการสังคม	
370	การศึกษา	
380	การพาณิชย์ การสื่อสาร การขนส่ง	
390	ขนบธรรมเนียม ประเพณี คติชนวิทยา	
400	ภาษา	
410	ภาษาศาสตร์	
420	ภาษาอังกฤษ	
430	ภาษาเยอรมัน	
440	ภาษาฝรั่งเศส	
450	ภาษาอิตาลี	
460	ภาษาสเปน ภาษาโปรตุเกส	
470	ภาษาละติน	
480	ภาษากรีก	
490	ภาษาอื่นๆ	
500	วิทยาศาสตร์	
510	คณิตศาสตร์	
520	ดาราศาสตร์	
530	ฟิสิกส์	
540	เคมี	

- 550 การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับโลก
- 560 บรรพชีวินวิทยา
- 570 วิทยาศาสตร์ของสิ่งมีชีวิต ชีววิทยา
- 580 วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพืช พฤกษศาสตร์
- 590 วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพืช พฤกษศาสตร์

600

เทคโนโลยี

- 610 แพทยศาสตร์
- 620 วิศวกรรมศาสตร์
- 630 เกษตรศาสตร์
- 640 คหกรรมศาสตร์ และชีวิตรอบครัว
- 650 การจัดการธุรกิจ
- 660 วิศวกรรมเคมี และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง
- 670 โรงงาน ผลิตรถยนต์จากโรงงาน
- 680 โรงงานผลิตสิ่งของเพื่อประโยชน์เฉพาะอย่าง
- 690 การก่อสร้างและวัสดุก่อสร้าง

700

ศิลปะ ทัศนศิลป์ มณฑลศิลป์

- 710 ศิลปะภูมิทัศน์หรือภูมิสถาปัตยกรรม การออกแบบบริเวณพื้นที่
- 720 สถาปัตยกรรม
- 730 ประติมากรรม และศิลปะทรงตัว
- 740 การวาดเส้น และศิลปะทรงตัว
- 750 จิตรกรรม การเขียนภาพ
- 760 เลขศิลป์หรือศิลปะกราฟฟิก ศิลปะการพิมพ์ภาพ
- 770 การถ่ายภาพ และภาพถ่าย
- 780 ดนตรี
- 790 นันทนาการ ศิลปะการแสดง การกีฬา

800

วรรณคดี

- 810 วรรณคดีอเมริกา

820	วรรณคดีอังกฤษ
830	วรรณคดีเยอรมัน
840	วรรณคดีฝรั่งเศส
850	วรรณคดีอิตาลี
860	วรรณคดีสเปน วรรณคดีโปรตุเกส
870	วรรณคดีละติน
880	วรรณคดีกรีก
890	วรรณคดีอื่นๆ

900 ประวัติศาสตร์

910	ภูมิศาสตร์
920	ชีวประวัติ ประวัติบุคคล
930	ประวัติศาสตร์โลกโบราณ
940	ประวัติศาสตร์ทวีปยุโรป
950	ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย
960	ประวัติศาสตร์ทวีปแอฟริกา
970	ประวัติศาสตร์ทวีปอเมริกาเหนือ
980	ประวัติศาสตร์ทวีปอเมริกาใต้
990	ประวัติศาสตร์ส่วนอื่นๆ ของโลก และบริเวณ นอกโลก

3.2 การให้เลขผู้แต่งสำหรับหนังสือภาษาไทย

เลขหนังสือสำหรับหนังสือภาษาไทย แบบของห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้กำหนดตารางการให้เลขผู้แต่งหนังสือ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางพยัญชนะใช้สำหรับชื่อ ที่ขึ้นต้นด้วยคำ หรือพยางค์แรกที่เป็นตัวสะกด คือไม่มีรูปสระประกอบที่อักษรตัวแรกของคำ หรือพยางค์นั้น ๆ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีตัวเลขประจำดังต่อไปนี้

ก ข ฃ ค ฅ ฉ ง จ ฉ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐	=	2
ฐ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐	=	3
ฟ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐	=	4
ว ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐	=	5

วิธีใช้ ลอกพยัญชนะตัวแรกของชื่อที่ต้องการหาเลขลงไปก่อน ต่อจากนั้นก็ดูพยัญชนะตัวที่ 2 ว่าตรงกับพยัญชนะตัวใดในตาราง มีเลขประจำเท่าใด เมื่อหาได้แล้วก็ลอกตัวเลขลงไปหลังพยัญชนะตัวแรกนั้น

ตัวอย่าง

กฤษฎา = ก45 ก คือ อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่ง ฤ คือ อักษรตัวที่ 2 ในตารางกำหนดให้ใช้เลข 4 และ ษ คืออักษรตัวที่ 3 ตารางกำหนดให้ใช้เลข 5

จงมี = จ24 จ คือ อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่ง ง คือ อักษรตัวที่ 2 ในตารางกำหนดให้ใช้เลข 2 และ ม คืออักษรตัวที่ 3 ตารางกำหนดให้ใช้เลข 5

(ข้อแนะนำ กรณีที่มีหนังสือปริมาณมาก สามารถกำหนดเลขคัตเตอร์ผู้แต่ง ให้มีเลข 3 ตำแหน่งได้โดยจะต้องกำหนดให้มีเลข 3 ตำแหน่งของหนังสือทั้งหมดเพื่อสะดวกในการจัดเรียงชั้น เช่น กฤษฎา = ก 452)

ตารางที่ 2 ตารางสระใช้สำหรับชื่อที่ขึ้นต้นด้วยคำแรกหรือพยางค์แรกที่มีรูปสระประกอบ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีตัวเลขประจำดังต่อไปนี้

สะ สั สะ ส่า ส้า สี่ สี้	=	6
สี่ สุ สุ เส สะ เสา เสาะ เสี	=	7
เสี่ย เสี่ยะ เสือ เสือะ แส แสะ	=	8
โ โสระ ใ ใ	=	9

วิธีใช้ ตามทำนองเดียวกับตารางที่ 1

ตัวอย่าง

กัณหา = ก63 เพราะ ก คืออักษรตัวแรกของชื่อ กั คือสระในตารางที่ 2 กำหนดให้ใช้เลข 6 และ ฃ ตารางที่ 1 กำหนดให้ใช้ 3

กาญจนา = ก62 เพราะ ก คืออักษรตัวแรกของชื่อ กา คือสระในตารางที่ 2 กำหนดให้ใช้เลข 6 และ ญ ตารางที่ 1 กำหนดให้ใช้ 2

ตารางที่ 3 ใช้กับชื่อที่เป็นตัวอักษรย่อ ตัวเลขที่ใช้แทน คือ 1 แต่ไม่ควรใช้ 1 ควรใช้ 12-19 , 112-199,1112-1999 ฯลฯ

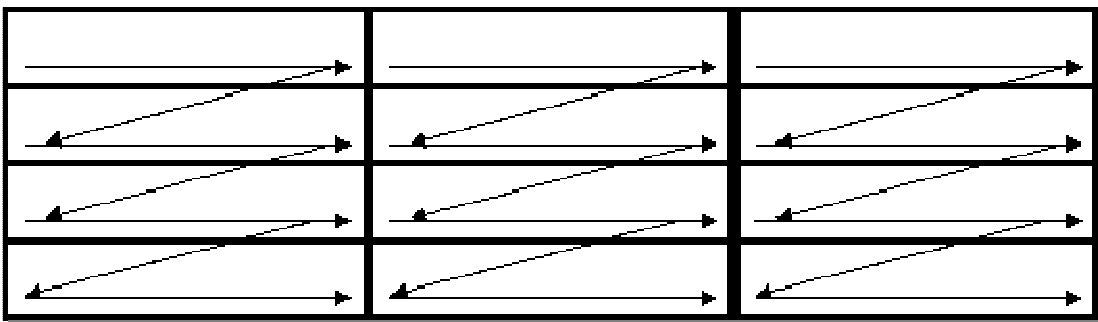
ตัวอย่าง

ก. ก.	=	ก.13
ก.สุรางคนางค์	=	ก15 (ดูจากตารางที่ 1)

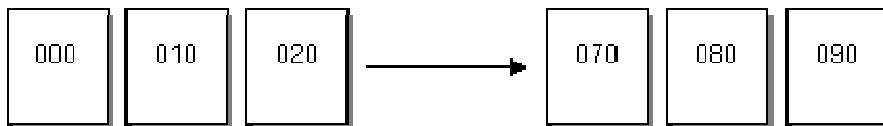
4. การเรียงหนังสือบนชั้นหนังสือ

การเรียงหนังสือบนชั้น ตามหลักสากล จะยึดเอาเลขเรียกหนังสือที่กำหนดไว้ มาเรียงลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

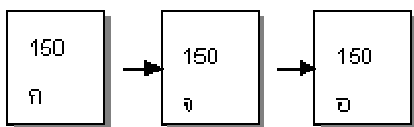
4.1. เรียงจากซ้ายไปขวาและจากบนมาล่าง

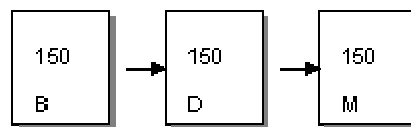
4.2 เรียงตามลำดับจากเลขน้อยไปหาเลขมากเช่น จาก 000-100-200.....800-900...

4.3 ถ้าหนังสือหลายเล่มมีเลขหมู่ซ้ำกัน ให้เรียงตามลำดับอักษรย่อของชื่อผู้แต่ง ซึ่งอยู่ได้เลขหมู่หนังสือ (การเรียงหนังสือ นวนิยาย รวมเรื่องสั้น หนังสือสำหรับเยาวชน และหนังสือชีวประวัติ ก็ใช้หลักข้อนี้ด้วย)

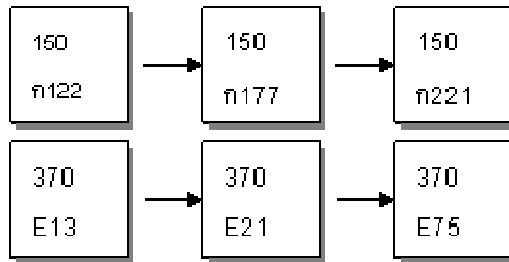

ภาษาไทย

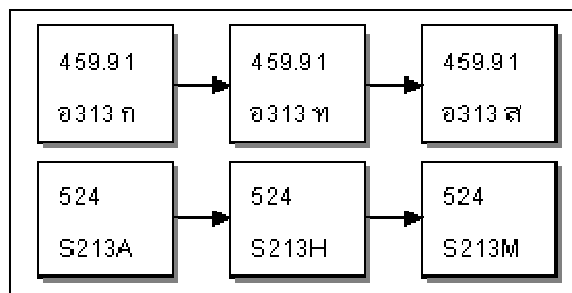

ภาษาอังกฤษ

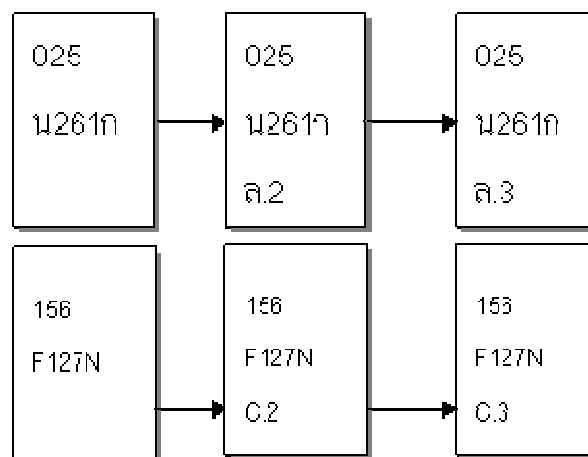
4.4 ถ้าทั้งเลขหมู่และอักษรผู้แต่งซ้ำกัน ให้เรียงลำดับเลขผู้แต่ง

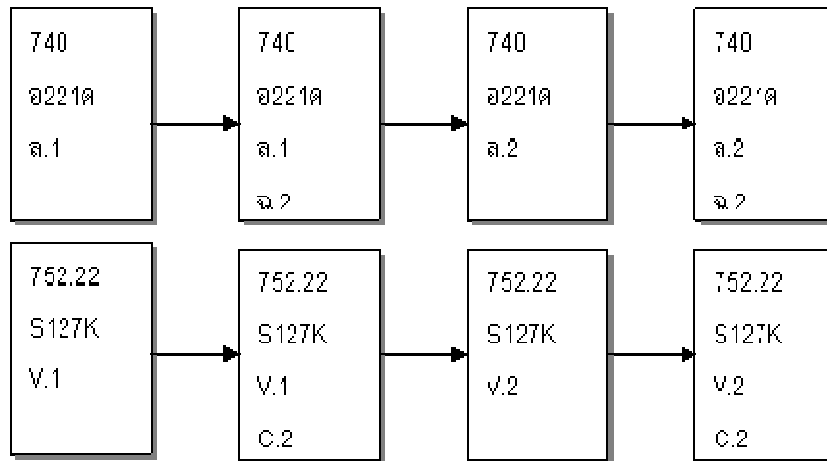
4.5 ถ้าซ้ำกันทั้งเลขหมู่หนังสือ และชื่อของผู้แต่ง ให้จัดเรียงตามลำดับอักษร ของชื่อเรื่อง

4.6 ในกรณีที่มีหนังสือเหมือนกันหลายเล่ม ให้เรียงลำดับตามเลขฉบับ หรือ copy

4.7 หนังสือชื่อชุด (Set) ให้เรียงเล่มแรกไว้ทางซ้าย ในกรณีที่มีมากกว่า 1 ชุดให้เรียงเล่มที่มีลำดับที่เหมือนกันของแต่ละชุดไว้ด้วยกัน และเรียงชุดแรกไว้ทางซ้าย

4.8 สื่อที่มีเลขหมู่เป็นอักษร ให้เรียงตามลำดับอักษร ชื่อผู้แต่ง เลขผู้แต่งและชื่อเรื่อง เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น การจัดเรียงมักจะเรียงแยกจากหนังสือทั่วไป

นอกจากนี้ถ้าจังหวัดใดมีหนังสือ สื่อโสตทัศนวัสดุ น้อย จังหวัดจะจัดหมวดหมู่หนังสือโดยติดแถบสีที่สันปก ก็ได้ โดยห้องสมุดกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดสีประจำหมวดหมู่หนังสือดังนี้

สีประจำหมวดหมู่หนังสือ

000	สีม่วง	500	สีเขียวอ่อน
100	สีแดง	600	สีเขียวเข้ม
200	สีเหลือง	700	สีส้ม
300	สีน้ำเงิน	800	สีชมพู
400	สีน้ำตาล	900	สีฟ้า

การเรียงหนังสือบนชั้นหนังสือให้แบ่งหมวดหมู่เรียงตามหมวดสีต่างๆ ที่กำหนด และเรียงลำดับตัวอักษรตัวแรกของชื่อเรื่อง เช่น

บรรณานุกรม

ทองหยด ประทุมวงศ์. เลขหนังสือสำหรับหนังสือภาษาไทย แบบของห้องสมุด
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. --

พวา พันธุ์เมฆา. ดิจี 21 : การแบ่งหมวดหมู่หนังสือและแผนภูมิการแบ่งหมู่ระบบทศนิยมของดิวอ
จำดับฉบับพิมพ์ ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2544.